

عوامل مؤثر بر نگرش جوانان روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی

محسن موسایی*

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد گچساران

احمد رضا عمانی

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شوشتر

چکیده

هدف از این تحقیق بررسی عوامل مؤثر بر نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی می‌باشد. تحقیق حاضر از نوع علی، ارتباطی است که به روش میدانی انجام شده است. جامعه آماری تحقیق، جوانان روستایی بین ۱۵ تا ۲۴ سال ساکن در روستاهای استان کهگیلویه و بویراحمد می‌باشند. تعداد نمونه بر اساس جدول کرجسی و مورگان ۳۱۰ نفر می‌باشد. برای گردآوری داده‌ها از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شد. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه بود. برای حصول اطمینان از اعتبار پرسشنامه از پانل متخصصان و برای محاسبه پایایی آن از روش آلفای کرونباخ استفاده شده و مقدار آن ۰/۷۹ به دست آمد. بر اساس نتایج حاصل از همبستگی، بین میزان زمین زراعی زیرکشت، مشارکت اجتماعی، درآمد کشاورزی و متغیر نگرش جوانان روستایی در زمینه اشتغال در فعالیتهای کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری به دست آمد. نتایج رگرسیون چندگانه به شیوه همزمان نشان دهنده آن است که متغیرهای مستقل بررسی شده (نوع نظام بهره‌برداری، آشنایی با سازمان‌های مرتبط، مشارکت اجتماعی و میزان درآمد جوانان روستایی) در مجموع ۴۹ درصد تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌نمایند.

واژه‌های کلیدی: جوانان روستایی، اشتغال، کشاورزی، نگرش، استان کهگیلویه و بویراحمد.

مقدمه

بخش کشاورزی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی کشور است و نقش آن در توسعه و ثبات اقتصادی، سیاسی، و داخلی و بین‌المللی بر کسی پوشیده نیست (میرمحمدصادقی، ۱۳۷۳). در برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بخش کشاورزی محور توسعه به شمار آمده و پیشرفت آن پیش شرط و نیاز ضروری توسعه اقتصادی بوده است و تا زمانی که موانع توسعه در این بخش برطرف نشود، سایر بخش‌ها نیز به شکوفایی نخواهند رسید. تجارب مثبت و منفی همه کشورهای پیشرفته و در حال توسعه این نظر را تأیید می‌کند (هاشمی‌پور، ۱۳۷۷).

نیروی انسانی از عوامل مهم در توسعه کشاورزی است و در این راستا از آنجا که مشاغل کشاورزی به‌طور عمده در اختیار روستاییان است، می‌توان مردم روستایی را عاملی مهم به شمار آورد. با این همه آمار موجود در چهار دهه گذشته از رشد منفی جمعیت روستا نسبت به شهر حکایت دارد. طی سال‌های ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۵ مناطق روستایی از رشد ۶- درصدی برخوردار بوده‌اند (رسول‌اف، ۱۳۷۹). بنابراین مسأله اشتغال جوانان به‌طور اعم و جوانان روستایی به‌طور اخص و مهاجرت آن‌ها به سایر کشورها در سطح کلان و از روستاها به شهرها در سطح ملی، از جمله مشکلاتی است که با داشتن پیامدهای منفی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مسئولان کشور را به گونه‌های مختلف به چالش کشانده است. امروزه بیکاری در بسیاری از کشورها از جمله کشورهای پیشرفته صنعتی به‌عنوان یک مشکل اساسی مطرح و حل آن سیاست‌گذاران غالب کشورها را با چالش‌های بزرگی روبه‌رو نموده است، به گونه‌ای که می‌توان گفت سرنوشت برخی از دولت‌ها با حل بحران بیکاری به هم تنیده شده است. این مسأله در کشور ما نیز شرایط سخت‌تری به خود گرفته، به طوری که نرخ رسمی بیکاری ۹/۱ درصد در سال ۱۳۷۵، به ۱۴/۲ درصد در سال ۱۳۸۰ افزایش یافته است. در واقع نبود تعادل میان عرضه و تقاضای نیروی کار را می‌توان زمینه‌ساز اصلی این مشکل دانست. به‌عنوان مثال، نرخ رشد عرضه نیروی کار طی سال‌های ۱۳۷۵-۱۳۸۰ تقریباً به ۱/۵ برابر دوره طولانی ۱۳۴۵-۱۳۷۵ بالغ گردیده است (سازمان مدیریت و برنامه ریزی، ۱۳۸۱).

با توجه به اینکه جوانان روستایی، سرمایه اصلی و آینده‌سازان کشور می‌باشند، تدبیر برنامه‌ریزی و سازماندهی در امور مربوط به آنان از اولویت خاصی برخوردار است. به عبارتی پویایی و تداوم حیات یک ملت، مرهون تلاش و تکافوی فکری و عملی نسل جوان است. امروزه جوانان روستایی بخش عظیمی از جمعیت و نیروی کار جامعه را تشکیل می‌دهند و به‌عنوان بازوی کار در بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده‌های روستایی نقش ارزنده‌ای دارند. بنابراین لزوم توجه به نیازهای قشر جوامع روستایی و هدایت آنها در افزایش توانایی‌ها و مهارت‌های فنی و اجتماعی بر هیچ‌کس پوشیده نیست (شهبازی، ۱۳۷۲).

جوانان نقش مهمی در اقتصاد روستایی و کشاورزی کشورهای در حال توسعه دارند، اما آن طور که شایسته است مورد توجه برنامه‌ریزان توسعه روستایی و کشاورزی قرار نمی‌گیرند. به همین دلیل طرح‌های توسعه روستایی و کشاورزی نتوانسته است در این کشورها به حد لازم و مناسب موفقیت کسب نماید

(قدیری، ۱۳۸۳). این قشر عظیم، سرمایه‌های بالقوه برای تحول روستاها از حالت سنتی به بخش فعال و اقتصادی محسوب می‌شوند (Olujide, 2008).

اشتغال و بیکاری جمعیت فعال جوان یکی از مؤلفه‌های مهم در فرآیند توسعه است که می‌بایست در کانون توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اقتصادی و اجتماعی قرار گیرد. معضل بیکاری نه تنها سیاست‌گذاران کشورهای در حال توسعه، بلکه کشورهای توسعه‌یافته را نیز رنج می‌دهد. از لحاظ آثار نابهنجار مقوله بیکاری بر فرد و اجتماع، این مشکل علاوه بر ویژگی‌های اقتصادی از ابعاد سیاسی، امنیتی، اجتماعی، فرهنگی و بهداشتی نیز برخوردار است. لذا در فرآیند حذف و یا کاهش بیکاری غیرارادی و نزدیک شدن به اشتغال کامل به نیازها و خواسته‌های نیروی انسانی باید توجه شود و عواملی که در این زمینه تأثیرگذار است، مشخص گردد (شفیع‌زاده، ۱۳۷۵).

قدیری در سال ۱۳۸۳ فعالیت‌هایی که نقش جوانان روستایی را در دستیابی به توسعه روستایی پررنگ‌تر می‌نماید شامل موارد زیر می‌داند: تاکید بر ایجاد تشکلهای محلی جوانان روستایی جهت یافتن نیازهای واقعی آنها، بررسی علایق و نگرش آنها در زمینه اشتغال روستایی، ارزیابی زمینه‌های ایجاد و تنوع اشتغال در مناطق روستایی و تقویت روحیه مشارکتی؛ برگزاری آموزش‌های مناسب جهت تقویت سطح دانش و مهارت حرفه‌ای جوانان روستایی در زمینه‌های مختلف کشاورزی؛ بررسی عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و حرفه‌ای مؤثر بر نگرش و ایجاد انگیزه جوانان روستایی پیرامون اشتغال در مناطق روستایی و تقویت عوامل تسهیل‌کننده و کاهش عوامل بازدارنده؛ پایین بودن سطح نگرش جوانان روستایی در زمینه فعالیت‌های کشاورزی زمینه‌ساز مهاجرت آنان به مناطق شهری و روی آوردن به مشاغل کاذب می‌شود (قدیری، ۱۳۸۳). به دنبال مهاجرت جوانان روستایی به مناطق شهری انبوهی از مسایل اجتماعی و اقتصادی به حاشیه شهرها منتقل می‌شود (اسکندری، ۱۳۷۸).

سوانسون در سال ۱۳۷۰ نقش برنامه‌های آموزشی و ترویجی در زمینه ایجاد انگیزه برای اشتغال در بخش کشاورزی و کاهش مهاجرت جوانان روستایی و دستیابی به توسعه پایدار روستایی را شامل عوامل متعددی می‌داند که مهم‌ترین آنها به شرح زیر است: ایجاد مهارت‌های لازم جهت اشتغال مناسب، ایجاد و رشد روحیه خلاقانه، تقویت هویت و تعلق شهروندی (سوانسون، ۱۳۷۰).

عمانی در سال ۱۳۸۴ در مطالعه‌ای با عنوان ایجاد اشتغال برای جوانان روستایی، راهکارهایی را برای کاهش مهاجرت و دستیابی به شرایط مناسب جهت بسط اشتغال جوانان در مناطق روستایی و حرکت در مسیر توسعه روستایی ارائه نموده است که عبارتند از: تأکید بر شناسایی ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی که بر انگیزه جوانان جهت اشتغال در روستاها مؤثر است؛ اشتغال جوانان روستایی به‌عنوان اساسی‌ترین راهبرد برنامه‌های توسعه روستایی مورد توجه کارگزاران قرار گیرد؛ اقدامات لازم جهت تعیین نیازهای آموزشی جوانان روستایی در زمینه اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی و غیرکشاورزی صورت پذیرد؛ بر توسعه فعالیت‌های فنی و حرفه‌ای و فرآوری محصولات کشاورزی تأکید گردد؛ اقدام‌های لازم جهت

حمایت‌های مالی جوانان روستایی از طریق وام‌های کم‌بهره و خدمات حمایتی صورت گیرد؛ ایجاد هماهنگی کامل بین برنامه‌ها و اقدام‌های وزارتخانه‌ها و سازمان‌هایی که در زمینه‌های خاص نظیر کارآموزی حرفه‌ای، صنایع روستایی و اشتغال جوانان فعالیت می‌کنند، صورت پذیرد؛ تأکید اساسی بر تشکیل باشگاه‌ها و تشکل‌های جوانان روستایی به منظور ساماندهی فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در سطح جامعه روستایی انجام شود؛ استفاده از وسایل و رسانه‌های ارتباط جمعی جهت تشویق جوانان روستایی پیرامون ایجاد زمینه‌های لازم برای اشتغال در مناطق روستایی؛ اجرای برنامه‌های آموزشی - ترویجی مبتنی بر نیاز و بهره‌گیری از خدمات حمایتی به عنوان پشتوانه فعالیت‌های آموزشی صورت پذیرد (عمانی، ۱۳۸۴).

وی مهم‌ترین راهکارهای لازم برای بسط اشتغال جوانان در مناطق روستایی و کاهش مهاجرت آن‌ها به مناطق شهری را شامل موارد زیر می‌داند: تنوع بخشیدن به اقتصاد روستایی، تأکید بر تشکل‌های جوانان روستایی و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای (همان منبع، ۱۳۸۴).

سوانسون در سال ۱۳۷۰ اهداف برنامه‌های مؤثر و کارآمد ترویجی برای جوانان روستایی را شامل موارد ایجاد مهارت‌های لازم برای اشتغال، ایجاد و رشد روحیه رهبری، تقویت هویت و تعلق شهروندی می‌داند و بهبود نگرش آن‌ها را در زمینه اشتغال در مناطق روستایی بسیار مهم ارزیابی می‌نماید (سوانسون، ۱۳۷۰).

سینها در سال ۱۳۷۲ در مطالعه‌ای به منظور توسعه اقتصادی و بسط اشتغال جوانان روستایی در مناطق روستایی موارد زیر را در تغییر نگرش جوانان روستایی جهت اشتغال در مناطق روستایی، مهم قلمداد کرده است. گسترش فعالیت‌های جنبی در مناطق روستایی، تأکید بر مزیت‌سنجی و نظام‌های بهره‌برداری بهینه، و تأکید بر گسترش صنایع دستی در مناطق روستایی (سینها، ۱۳۷۲).

شفیع‌زاده در سال ۱۳۷۵ طرح تأسیس باشگاه‌های جوانان روستایی با هدف سازماندهی نیروهای پرتوان جوان در مناطق روستایی را به‌عنوان یکی از الگوهای مناسب در زمینه‌های مختلف آموزش کشاورزی، فرهنگی، ورزشی و مذهبی می‌داند. وی مهم‌ترین اهداف باشگاه جوانان روستایی را شامل موارد زیر می‌داند: رشد رهبری در جوانان روستایی از طریق ترغیب به مشارکت در فعالیت‌های گروهی؛ هدایت جوانان روستایی از طریق فعالیت‌های جوانان در برنامه‌های مختلف ترویجی؛ ایجاد مهارت‌های فنی در بین جوانان روستایی جهت بهره‌گیری از فن‌آوری‌های نوین؛ ترغیب و کسب مشارکت‌های مردمی در هدایت فعالیت‌های جوانان روستایی؛ ایجاد زمینه‌های لازم و مطلوب جهت فراهم نمودن شرایط به‌منظور اشتغال در مناطق روستایی (شفیع‌زاده، ۱۳۷۵).

اسکندری در سال ۱۳۷۸ در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر در ایجاد انگیزه جهت اشتغال جوانان روستایی در فعالیت‌های کشاورزی»، عوامل مؤثر در ایجاد علاقه‌مندی و اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی را مورد ارزیابی قرار داده است. بر اساس این تحقیق میزان زمین زراعی و سطح تجربه جوانان در زمینه کشاورزی از جمله عواملی می‌باشند که نقش مؤثری در ایجاد انگیزه برای جوانان روستایی جهت اشتغال در بخش کشاورزی داشته است (اسکندری، ۱۳۷۸).

اشتغال و بیکاری جمعیت فعال جوان یکی از مؤلفه‌های مهم در فرآیند توسعه است که می‌بایست در کانون توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اقتصادی و اجتماعی قرار گیرد. معضل بیکاری نه تنها سیاست‌گذاران کشورهای در حال توسعه، بلکه کشورهای توسعه‌یافته را نیز رنج می‌دهد. از لحاظ آثار نابهنجار مقوله بیکاری بر فرد و اجتماع، این مشکل علاوه بر ویژگی‌های اقتصادی از ابعاد سیاسی، امنیتی، اجتماعی، فرهنگی و بهداشتی نیز برخوردار است. لذا در فرآیند حذف و یا کاهش بیکاری غیرارادی و نزدیک شدن به اشتغال کامل باید به نیازها و خواسته‌های نیروی انسانی توجه شود و عواملی که در این زمینه تأثیرگذار است، مشخص گردد (شفیع‌زاده، ۱۳۷۵).

Lindley در سال ۱۹۸۹ نقش جوانان روستایی را در توسعه روستا مورد بررسی قرار داده است. وی در مطالعه خویش تحت عنوان «جوانان روستایی منابع فراموش شده» نمونه‌ای از برنامه‌های جوانان روستایی که باعث بهبود و توسعه روستا می‌شوند را به شرح زیر بیان می‌نماید: آموزش رسمی جوانان باید هماهنگ در جهت توسعه روستا فعالیت نماید؛ به‌منظور بهبود وضعیت روستاها آموزش‌های غیررسمی باید برای جوانان روستایی در سطح روستاها مد نظر قرار گیرد؛ برنامه‌های توسعه روستایی باید به گونه‌ای باشد که باعث جذب جوانان شود نه دفعه‌ای برای آنها باشد؛ برای توسعه مهارت‌های حرفه‌ای جوانان باید به تأسیس باشگاه‌های جوانان روستایی همت گماشته شود (Lindley, 1989).

Visaria در سال ۱۹۹۵ معتقد است که آموزش‌های غیررسمی (ترویجی) و فعالیت‌های اجتماعی نقش مهمی در توسعه فعالیت‌های حرفه‌ای و کاهش مهاجرت جوانان روستایی به نقاط دیگر دارد. وی نقش جوانان روستایی را در توسعه روستایی ضروری ارزیابی نموده است و راهبرد اساسی برای کاهش مهاجرت را گسترش فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی در مناطق روستایی می‌داند (Visaria, 1995).

Bajema *et al.* در سال ۲۰۰۲ وجود شرایط آموزشی مناسب، موقعیت اقتصادی مطلوب و گسترش فعالیت‌های اجتماعی را در افزایش انگیزه جوانان روستایی جهت ماندن در مناطق روستایی و اشتغال در بخش کشاورزی ضروری می‌دانند (Bajema *et al.*, 2002).

Malatest در سال ۲۰۰۲ مطالعه‌ای در زمینه مهاجرت جوانان روستایی کانادا انجام داده است و بیان می‌کند که فرصت‌های اقتصادی برای جوانان روستایی نسبت به هم‌نوعان شهری آنها بسیار کمتر است. او نتیجه گرفت که افزایش فرصت‌های اشتغال برای جوانان روستایی به‌عنوان مهم‌ترین عامل کلیدی برای بهبود زندگی جوانان در روستاست. وی عوامل بهبود زندگی در روستا را از دیدگاه جوانان روستایی به صورت زیر اولویت‌بندی نمود: بهبود فرصت‌های اشتغال؛ فراهم کردن فرصت‌های تجربه کاری؛ بهبود فرصت‌های آموزشی پس از دبیرستان؛ بهبود فرصت‌هایی برای فعالیت‌های اجتماعی (Malatest, 2002).

Radhakrishna & Ingram در تحقیقی در سال ۲۰۰۵ بیان نمودند که در جوامع روستایی باید زمینه‌های لازم برای توسعه توانایی‌های رهبری محلی، توسعه ارتباطات، گسترش توانایی حل مسأله و توسعه فعالیت‌های حرفه‌ای برای جوانان فراهم شود (Radhakrishna & Ingram, 2005).

Ommani & Chizari معتقدند که جوانان روستایی در کشورهای در حال توسعه با چالش‌های مختلفی نظیر شرایط نامناسب کار و فرصت‌های محدود آموزشی مواجه هستند. بنابراین، ارزیابی دقیق نیازهای آموزشی و فراهم آوردن شرایط مناسب در این زمینه می‌تواند از مهاجرت بی‌رویه جوانان جلوگیری نماید (Ommani & Chizari, 2006).

Sadighi در سال ۲۰۰۵ در تحقیقی نتیجه گرفت که بین موقعیت اقتصادی خانواده، میزان زمین زراعی، مکانیزاسیون و نگرش جوانان روستایی نسبت به فعالیت‌های کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. با توجه به نتایج این مطالعه نیز می‌توان دریافت ویژگی‌های اقتصادی افراد مورد مطالعه از عوامل مهم و ضروری مؤثر بر نگرش جوانان روستایی برای کار در این مناطق باشد (Sadighi, 2005).

Ferry در سال ۲۰۰۶ معتقد است نظام اجتماعی، خانواده و مدرسه در مناطق روستایی نقش مهمی در انتخاب شغل توسط جوانان ایفا می‌کند. نظام‌های مذکور با ایجاد انگیزه و فراهم نمودن شرایط فکری مناسب در جوانان روستایی می‌تواند نقش سازنده‌ای در جذب جوانان روستایی به فعالیت‌های کشاورزی داشته باشد (Ferry, 2006).

Olujide در سال ۲۰۰۸ در تحقیقی با عنوان «نگرش جوانان روستایی در زمینه پروژه‌های توسعه»، نقش جوانان روستایی را بسیار مهم ارزیابی می‌نماید. بر اساس نتایج حاصل از این تحقیق بین نگرش و میزان مشارکت جوانان روستایی در زمینه پروژه‌های توسعه روستایی رابطه معنی‌داری وجود دارد (Olujide, 2008).

اهداف تحقیق

هدف کلی این تحقیق بررسی عوامل مؤثر بر نگرش جوانان روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد جهت اشتغال در بخش کشاورزی می‌باشد. بر این اساس اهداف اختصاصی تحقیق عبارتند از:

۱. تعیین ویژگی‌های فردی جامعه مورد مطالعه؛
۲. تعیین سطح نگرش جوانان روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد جهت اشتغال در کشاورزی؛
۳. تعیین ویژگی‌های اقتصادی مؤثر بر نگرش جوانان روستایی پیرامون اشتغال در کشاورزی؛
۴. تعیین ویژگی‌های اجتماعی مؤثر بر نگرش جوانان روستایی پیرامون اشتغال در کشاورزی؛
۵. تعیین ویژگی‌های زراعی مؤثر بر نگرش جوانان روستایی پیرامون اشتغال در کشاورزی؛
۶. تعیین عوامل مؤثر بر ایجاد علاقه در خصوص اشتغال جوانان روستایی در فعالیت‌های کشاورزی.

روش پژوهش

از دیدگاه طبقه‌بندی تحقیقات بر مبنای هدف، تحقیق حاضر از نوع تحقیقات کاربردی است و از لحاظ روش تحقیق توصیفی، همبستگی و تحلیلی از نوع علی، ارتباطی می‌باشد. در تحقیق همبستگی محقق به

بررسی رابطه بین متغیرها می‌پردازد. همچنین به این دلیل علی، ارتباطی است که به تحلیل رابطه بین متغیرهای مستقل و نقش آن‌ها بر روی تغییرات متغیر وابسته می‌پردازد.

در تحقیقات توصیفی محقق به دنبال توصیف و بیان چگونه بودن موضوع مورد بررسی می‌باشد. در این روش از طریق مطالعه کتابخانه‌ای و روش‌های میدانی، جمع‌آوری اطلاعات جهت تحقیق مورد نظر صورت گرفته و یافته‌های به دست آمده از طریق جدول‌های توزیع فراوانی، درصد فراوانی تجمعی، شاخص‌های گرایش به مرکز شامل میانگین، میانه و نما، شاخص‌های پراکنش از مرکز شامل واریانس و انحراف معیار، و همچنین ضریب تغییرات توصیف شده است. در بخش آمار تحلیلی از ضریب همبستگی اسپیرمن، آزمون‌های ناپارامتری مانند من‌وایت‌نی، کروسکال‌والیس و رگرسیون چندگانه استفاده شده است.

بر اساس آخرین آمار ارایه شده توسط وزارت جهاد کشاورزی استان کهگیلویه و بویراحمد، جمعیت جوانان روستایی در استان مورد مطالعه حدود ۱۶۰۰۰ نفر می‌باشد که در رده سنی ۱۵ تا ۲۴ سال قرار دارند. بر اساس فرمول گرجسی و مورگان، تعداد نمونه مورد نظر ۳۱۰ نفر برآورد گردید. به همین منظور ۳۵۰ پرسشنامه تهیه و در منطقه مورد نظر توزیع گردید و در نهایت ۳۱۰ عدد مورد تحلیل قرار گرفت. روش نمونه‌گیری به کار برده شده در این مطالعه روش تصادفی خوشه‌ای بوده است که یکی از روش‌های نمونه‌گیری احتمالی است. برای انتخاب خوشه‌ها از بین هر یک از شهرستان‌های استان که مجموعاً ۵ شهرستان می‌باشند، یک شهر انتخاب نموده و سپس از هر شهر، دو دهستان و از بین روستاهای هر دهستان، دو روستا را به تصادف انتخاب کرده و برای تکمیل پرسشنامه تحقیق، به صورت تصادفی به جوانان روستاهای مذکور مراجعه و اقدام به تکمیل اطلاعات خواسته شده در پرسشنامه شده است.

برای حصول اطمینان از روایی پرسشنامه از پانل متخصصان در رشته ترویج و آموزش کشاورزی استفاده شد. و برای بررسی پایایی پرسشنامه، تعداد ۳۰ نفر از جوانان روستایی ساکن در شهرستان کهگیلویه به تصادف انتخاب شدند و پرسشنامه تحقیق در اختیار آنان قرار گرفت و پس از تکمیل، جمع‌آوری و با استفاده از نرم‌افزار کامپیوتری SPSS_{ver17} اقدام به محاسبه ضریب آلفای کرونباخ گردید. بر این اساس ضریب پایایی پرسشنامه تحقیق ۰/۷۹ به دست آمد.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که در نمونه مورد بررسی از نظر سن، ۶۴ نفر دارای سن بین ۱۵ تا ۱۸ سال، ۷۰ نفر بین ۱۸ تا ۲۱ سال و ۱۰۷ نفر بین ۲۱ تا ۲۴ سال بوده‌اند. میانگین سنی افراد مورد مطالعه ۲۱/۵ سال می‌باشد. همچنین ۲۰۴ نفر دارای مدرک تحصیلی کمتر از دیپلم و ۱۴۶ نفر نیز دارای مدرک تحصیلی دیپلم و بالاتر بوده‌اند. بر اساس اطلاعات جمع‌آوری شده، در نمونه آماری مورد بررسی ۲۳ نفر دارای نظام زراعی زراعت، ۱۹۳ نفر زراعت و دامپروری، ۶۰ نفر زراعت و باغبانی و ۲۹ نفر دارای نظام زراعی مختلط بوده‌اند.

همچنین در جامعه آماری مورد بررسی ۸۳ نفر دارای ۱ تا ۳ سال سابقه، ۱۱۵ نفر دارای ۴ تا ۶ سال، ۳۳ نفر دارای ۶ تا ۹ سال سابقه و ۱۲ نفر دارای سابقه بالای ۱۰ سال و ۶۷ نفر فاقد هیچ گونه سابقه‌ای در فعالیت‌های کشاورزی بوده‌اند. سایر اطلاعات در جدول شماره ۱ آورده شده است.

جدول ۱- توزیع فراوانی گروه‌های سنی، سطح تحصیلات و نوع نظام زراعی جوانان روستایی

گروه‌های سنی*	فراوانی	درصد	درصدتجمعی
۱۵-۱۸	۶۴	۲۰/۷	۲۰/۷
۱۸-۲۱	۷۰	۲۲/۷	۴۳/۴
۲۱-۲۴	۱۰۷	۳۴/۵	۷۷/۹
۲۴ به بالا	۶۹	۲۲/۱	۱۰۰
جمع	۳۱۰	۱۰۰	-
سابقه اشتغال**			
عدم سابقه	۶۷	۲۱/۶	۲۱/۶
۱ تا ۳ سال	۸۳	۲۶/۷	۴۸/۳
۳ تا ۶ سال	۱۱۵	۳۷/۱	۸۵/۳
۶ تا ۹ سال	۳۳	۱۰/۵	۹۵/۸
بالای ۱۰ سال	۱۲	۳/۸	۱۰۰
جمع	۳۱۰	۱۰۰	-
نوع نظام زراعی***			
زراعت	۲۳	۷/۴	۷/۴
زراعت و دامپروری	۱۹۳	۶۲/۳	۶۹/۷
زراعت و باغبانی	۶۰	۱۹/۴	۸۹/۱
مختلط	۲۹	۹/۴	۹۸/۵
بدون پاسخ	۵	۱/۶	۱۰۰
جمع	۱۷۰	۱۰۰	-
میزان تحصیلات			
پنجم ابتدایی	۴۷	۱۵/۲	۱۵/۲
سیکل (راهنمایی)	۶۰	۱۹/۴	۳۴/۵
دبیرستان	۵۶	۱۸/۱	۵۲/۶
دیپلم	۵۶	۱۸/۱	۷۰/۶
فوق دیپلم	۳۱	۱۰	۸۰/۶
دانشجو	۶۰	۱۹/۴	۱۰۰
جمع	۳۱۰	۱۰۰	-

* میانگین: ۲۱/۵ انحراف معیار: ۳/۰۱

** میانگین: ۴ انحراف معیار: ۳/۳

*** نما: ۲ (زراعت و دامپروری)

در ادامه به بررسی نگرش نمونه مورد مطالعه در زمینه اشتغال در بخش کشاورزی پرداخته شد. نتایج حاصل در جدول شماره ۲ آورده شده است. بر اساس داده های جدول شماره ۲، بیش از ۵۰ درصد از افراد مورد مطالعه اظهار داشتند که دوست دارند بعد از اتمام تحصیلات خود در بخش کشاورزی مشغول به کار شوند.

جدول ۲- توزیع فراوانی نظرات پاسخ‌گویان در رابطه با نگرش آنان نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی

گویه‌ها	بسیار موافق		موافق		نظری ندارم		مخالف		بسیار مخالف	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
شغل کشاورزی از ارزش معنوی بالایی برخوردار است.	۳۳/۹	۱۱۴	۳۶/۴	۵۳	۱۷/۱	۳۴	۱۱	۴	۱/۳	۱۰۵
از طریق شغل کشاورزی می‌توان به جامعه خدمت کرد.	۳۵/۲	۹۹	۳۱/۹	۷۳	۲۳/۵	۲۳	۷/۴	۶	۱/۹	۱۰۹
من علاقه زیادی به شغل کشاورزی نسبت به شغل‌های دیگر دارم.	۲۱	۹۸	۳۱/۶	۷۲	۲۳/۲	۴۹	۱۵/۸	۲۶	۸/۴	۶۵
علاقتمندم در شغل کشاورزی ادامه تحصیل دهم.	۱۸/۷	۸۶	۲۷/۷	۹۸	۳۱/۶	۵۷	۱۸/۴	۱۱	۳/۵	۵۸
کشاورزان باید از اهمیت و اعتبار بالایی در جامعه برخوردار باشند.	۲۲/۳	۱۴۷	۴۷/۴	۷۰	۲۲/۶	۲۰	۶/۵	۴	۱/۳	۶۹
دولت باید برای کشاورزی اهمیت زیادی قایل شود.	۱۵/۲	۱۲۶	۴۰/۶	۱۱۲	۳۶/۱	۱۷	۵/۵	۸	۲/۶	۴۷
کار در زمینه‌های مختلف کشاورزی دارای لذت فراوانی است.	۱۵/۸	۱۲۲	۳۹/۴	۹۸	۳۱/۶	۳۶	۱۱/۶	۵	۱/۶	۴۹
علاقتمند آموزش در زمینه‌های مختلف کشاورزی می‌باشم.	۱۹	۱۰۷	۳۴/۵	۱۰۹	۳۵/۲	۳۴	۱۱	۱	۰/۳	۵۹
علاقتمندم پس از اتمام تحصیلات به شغل کشاورزی مشغول شوم.	۱۶/۵	۱۳۹	۴۴/۸	۸۲	۲۶/۵	۳۵	۱۱/۳	۱	۰/۳	۵۱
کشاورزی نقش مهمی در موفقیت کشورها دارد.	۱۶/۱	۱۲۳	۳۹/۷	۸۷	۲۸/۱	۳۹	۱۲/۶	۱۱	۳/۵	۵۰

آزمون همبستگی

به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق با نگرش جوانان روستایی در زمینه اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی اقدام به محاسبه ضریب همبستگی بین متغیرها و بررسی سطوح معنی‌داری آنها شد. بر اساس نتایج حاصل از جدول شماره ۳ مشخص شد که بین متغیرهای میزان زمین‌های زراعی زیرکشت، درآمد کشاورزی، میزان مشارکت اجتماعی و نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی

رابطه مثبت و معنی‌دار و بین متغیر میزان آشنایی با سازمان‌های روستایی و نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در فعالیتهای کشاورزی رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۳- محاسبه ضرایب همبستگی بین متغیرها و سطوح معنی‌داری آنان

متغیر اول	مقیاس	متغیر دوم	مقیاس	نوع	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
سن	فاصله‌ای	نگرش جوانان روستایی	رتبه‌ای	اسپیرمن	۰/۰۲۵	۰/۶۶۵
سطح تحصیلات	رتبه‌ای	نگرش جوانان روستایی	رتبه‌ای	اسپیرمن	-۰/۰۷۶	۰/۱۸۳
سابقه در کشاورزی	فاصله‌ای	نگرش جوانان روستایی	رتبه‌ای	اسپیرمن	۰/۰۱۷	۰/۷۶۷
میزان زمین زراعی زیرکشت	فاصله‌ای	نگرش جوانان روستایی	رتبه‌ای	اسپیرمن	۰/۱۳۰*	۰/۰۲۳
درآمد کشاورزی	فاصله‌ای	نگرش جوانان روستایی	رتبه‌ای	اسپیرمن	۰/۲۷۰**	۰/۰۰۰
مشارکت اجتماعی	رتبه‌ای	نگرش جوانان روستایی	رتبه‌ای	اسپیرمن	۰/۱۵۸*	۰/۰۰۵
میزان آشنایی با سازمان‌های روستایی	رتبه‌ای	نگرش جوانان روستایی	رتبه‌ای	اسپیرمن	۰/۱۹۹**	۰/۰۰۰

* $P \leq 0/05$ ** $P \leq 0/01$

آزمون‌های مقایسه‌ای

به منظور بررسی تفاوت نگرش جوانان روستایی برای اشتغال در بخش کشاورزی بر حسب شرکت در کلاس‌های آموزشی و ترویجی از آزمون من‌وایت‌نی بهره گرفته شد. نتیجه این آزمون در جدول شماره ۴ ارائه شده است. با توجه به داده‌های این جدول میانگین نگرش افرادی که در کلاس‌های آموزشی- ترویجی شرکت نموده‌اند (۱۶۲/۲۱) با نگرش افرادی که در کلاس‌های آموزشی- ترویجی شرکت ننموده‌اند (۱۵۲/۱۱) اختلاف معنی‌داری وجود ندارد.

جدول ۴- مقایسه میانگین نگرش جوانان روستایی برای اشتغال در بخش کشاورزی بر حسب شرکت در دوره‌های

آموزشی- ترویجی

شرکت در آموزش‌های ترویجی	تعداد	میانگین رتبه‌ای	من‌وایت‌نی	سطح معنی‌داری
بلی	۷۵	۱۶۲/۲۱	۸۰۱۵	۰/۳۹۶
خیر	۲۳۵	۱۵۲/۱۱		

برای مقایسه میانگین نگرش جوانان روستایی برای اشتغال در بخش کشاورزی بر حسب نوع نظام بهره‌برداری از آزمون کروسکال‌والیس استفاده شد. نتایج حاصل از این آزمون نشان می‌دهد، بین گروه‌های دارای نوع نظام بهره‌برداری مختلف، تفاوت معنی‌داری در سطح ۰/۰۵ وجود دارد.

جدول ۵- مقایسه میانگین نگرش جوانان روستایی برای اشتغال در بخش کشاورزی بر حسب نوع نظام بهره‌برداری

نوع نظام بهره‌برداری	تعداد	میانگین رتبه‌ای	کای اسکیر	سطح معنی‌داری
اجاره‌ای	۲۳	۸۴/۵۷	۲۰۹**	۰/۰۰۰
ملک شخصی	۲۲۵	۱۰۲/۲۹		
سهم‌بری	۲۵	۵۷/۸۰		
مختلط	۳۷	۴۶/۶۶		

* $P \leq 0/05$ ** $P \leq 0/01$

به منظور بررسی این که مجموع متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده چقدر توانایی تبیین متغیر وابسته تحقیق را دارند، از تحلیل رگرسیونی به روش همزمان استفاده شد. در این روش همه متغیرهای مستقلی که دارای همبستگی معنی‌داری با متغیر وابسته تحقیق بوده‌اند، وارد تحلیل رگرسیونی شدند که جزییات آن در جدول شماره ۶ آورده شده است. با توجه به داده‌های این جدول می‌توان دریافت که متغیرهای مستقل بررسی شده (میزان مشارکت اجتماعی، نوع نظام بهره‌برداری، آشنایی با سازمان‌های مرتبط، مقدار زمین زراعی و میزان درآمد جوانان روستایی)، در مجموع ۴۹ درصد تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌نمایند.

جدول ۶- یافته‌های حاصل از تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه همزمان

متغیرهای مستقل	B	SE B	Beta	t	Sig
مشارکت اجتماعی (X_1)	۰/۰۳۰	۰/۰۱۴	۰/۱۱۸	۲/۲۱۵	۰/۰۲۷
نوع نظام بهره‌برداری (X_2)	۰/۰۴۰	۰/۰۱۸	۰/۱۱۶	۲/۲۱۱	۰/۰۲۸
آشنایی با سازمان‌های مرتبط (X_3)	-۰/۱۳۳	۰/۰۴۱	-۰/۱۷۰	-۳/۲۷۰	۰/۰۰۰
کل زمین زراعی تحت مالکیت (X_4)	۰/۰۷۶	۰/۰۲۶	۰/۱۵۶	۲/۸۸۸	۰/۰۰۴
درآمد (X_5)	۰/۰۶۶	۰/۰۱۲	۰/۳۱۰	۵/۶۳۰	۰/۰۰۰
عرض از مبدأ	۲/۶۶۰	۲۹۲	-	۹/۱۱۹	۰/۰۰۰

R=۰/۷۴۵

R²=۰/۴۹۰

F=۱۰/۳۵۷

Sig.F=۰/۰۰۰

$$Y = 2/640 + 0/030X_1 + 0/040X_2 - 0/133X_3 + 0/076X_4 + 0/066X_5$$

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق نشان می‌دهد بین میزان درآمد کشاورزی و نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحقیق را تحقیقات Bajema et al. (۲۰۰۲) و Malatest (۲۰۰۲) حمایت می‌کند.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد بین میزان مشارکت اجتماعی جوانان روستایی و نگرش آنان نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحقیق را تحقیقات Visaria (۱۹۹۸)، Olujide (۲۰۰۸) و شفیع‌زاده (۱۳۷۵) حمایت می‌کند.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد بین میزان زمین زراعی زیرکشت و نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحقیق را تحقیقات اسکندری (۱۳۷۸) و Sadighi (۲۰۰۵) حمایت می‌کند.

نتایج آزمون کروسکال‌والیس نشان می‌دهد بین نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی بر حسب نوع نظام بهره‌برداری (اجاره‌ای، ملکی، سهم‌بری و مختلط) اختلاف معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحقیق را تحقیقات سینها (۱۳۷۲) حمایت می‌کند.

نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل بررسی شده (نوع نظام بهره‌برداری، آشنایی با سازمان‌های روستایی، میزان زمین زراعی زیرکشت، مشارکت اجتماعی و میزان درآمد جوانان روستایی)، در مجموع ۴۹ درصد تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌نمایند و ۵۱ درصد باقی‌مانده مربوط به متغیرهایی است که در تحقیق مورد نظر قرار نگرفته‌اند.

پیشنهادها

با توجه به نتایج حاصل از تحقیق پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- با توجه به معنی‌دار شدن رابطه بین نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی و میزان مشارکت اجتماعی جوانان تلاش شود تا با گسترش و اجرای برنامه‌های مختلف آموزشی و فرهنگی زمینه افزایش توان مشارکت اجتماعی روستاییان و بهبود جایگاه و نقش افراد در جامعه صورت گیرد.
- با توجه به معنی‌دار شدن رابطه بین میزان زمین‌های زراعی زیرکشت و نگرش جوانان روستایی جهت اشتغال در بخش کشاورزی پیشنهاد می‌شود نسبت به واگذاری زمین‌های مناسب کشاورزی به جوانان روستایی از طریق تسهیلات کم‌بهره اقدامات لازم صورت گیرد.
- با توجه به معنی‌دار شدن رابطه بین میزان درآمد و نگرش جوانان روستایی جهت اشتغال در بخش کشاورزی پیشنهاد می‌شود، زمینه‌های افزایش درآمد در بخش کشاورزی از طریق مشوق‌های مختلف به‌خصوص کاهش نرخ حامل‌های انرژی در بخش کشاورزی ایجاد شود.
- با توجه به معنی‌دار شدن رابطه بین آشنایی جوانان روستایی با سازمان‌های روستایی و نگرش آنان جهت اشتغال در بخش کشاورزی پیشنهاد می‌شود نسبت به برگزاری دوره‌های آموزشی و همچنین بازدیدهای جوانان روستایی از سازمان‌های روستایی اقدامات لازم به عمل آید.

– با توجه به نتایج رگرسیون چندگانه پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آینده سایر متغیرهایی که در تحقیق مورد بررسی قرار نگرفته‌اند، مورد بررسی قرار گرفته تا تاثیر سایر متغیرها بر نگرش جوانان روستایی جهت اشتغال در بخش کشاورزی مشخص شود.

منابع و مأخذ

۱. اسکندری، ج. (۱۳۷۸). بررسی عوامل مؤثر بر ایجاد انگیزه جهت اشتغال جوانان روستایی در فعالیت کشاورزی در استان اصفهان. طرح مشترک مدیریت آموزش و ترویج سازمان کشاورزی و دفتر مطالعات معاونت ترویج. سازمان کشاورزی استان اصفهان.
۲. رسول‌اف، ج. (۱۳۷۹). جایگاه روستا در فرآیند رفاه اجتماعی. فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، شماره ۱۵۳، صفحات ۱۶۱-۳۱.
۳. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی. (۱۳۸۱). سایت اصلی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی. قابل دسترس در: <http://www.my-world.ir/>
۴. سوان‌سون، ب. (۱۳۷۰). مرجع ترویج کشاورزی. مترجمان ا. شهبازی، و ا. حجاران. تهران: سازمان ترویج کشاورزی.
۵. سینها، ر. (۱۳۷۲). مشکل بی‌زمینی. آیا علاج هست. ترجمه ن. اوکتایی. فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۵، صفحات ۱۰۷-۸۳.
۶. شفیعی‌زاده، ن. (۱۳۷۵). جوانان روستایی امیدهای آینده بخش کشاورزی. فصلنامه مروج، شماره ۱، صفحات ۴۳-۴۰.
۷. شهبازی، ا. (۱۳۷۲). توسعه و ترویج روستایی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۸. عمانی، ا. (۱۳۸۴). ایجاد اشتغال برای جوانان روستایی. مجله دهاتی، شماره ۲۹، صفحات ۴۵-۴۱.
۹. قدیری، م. (۱۳۸۳). عوامل مؤثر بر نگرش جوانان روستایی شهرستان اصفهان در زمینه اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته توسعه روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
۱۰. میرمحمدصادقی، ج. (۱۳۷۳). نقش سرمایه انسانی در توسعه کشاورزی ایران. مجله دانشکده علوم اداری و اقتصاد دانشگاه اصفهان، شماره‌های ۱ و ۲، صفحات ۹۳-۷۱.
۱۱. هاشمی‌پور، ص، ع. (۱۳۷۷). تحول کشاورزی در بستر زمان. تهران: دفتر روابط عمومی وزارت کشاورزی.
12. Bajema, D. H., Miller, W. W., & Williams, D. L. (2002). Aspirations of rural youth. *Journal of Agricultural Education*, 43(3), 61-71.
13. Ferry, N. M. (2006). Factors influencing career choices of adolescents and young adults in rural Pennsylvania. *Journal of Extension*, 44(3), 36-40
14. Lindley, W. (1989). Rural youth: A neglected resource. *The Agriculture Education Magazine*, 61(10), 12-14.

15. Malatest, R. A. (2002). *Rural youth migration: Exploring the reality behind the myths (rural youth phase II)*. Atlantic Canada Opportunities Agency. Retrieved from <http://www.acoa-apeca.gc.ca/>
16. Olujide, M. G. (2008). *Attitude of youth towards rural development projects in Lagos State, Nigeria*. Retrieved from <http://www.krepublishers.com/...2008.../JSS-17-2-163-08-586>.
17. Ommani, A. R., & Chizari, M. (2006). *Perception of rural youths regarding teamwork in youth club*. Proceeding of the 22nd Annual Conference Association for International Agricultural and Extension Education.
18. Radhakrishna, R. B., & Ingram, P. D. (2005). *Youth in developing world: Implication for research in international agricultural and extension education*. Proceeding of the 21nd Annual Conference Association for International Agricultural and Extension Education.
19. Sadighi, H. (2005). *Perceptions of rural youth on agricultural profession: Implication for extension programming*. Proceeding of the 22nd Annual Conference Association for International Agricultural and Extension Education.
20. Visaria, P. (1995). Rural non-farm employment in India: Trends and issues for research. *Indian Journal of Agricultural Economics*, 50(3), 398-409.
21. Visaria, P. (1998). *Unemployment among youth in India level, nature and policy implications*. Institute of Economic Growth University of Delhi, p, 59.